

KISS MÁRTON

*Skála Vencel (1826–1917) emlékezete Egy „bohém” mérnök útja a földméréstől a városi polgárságig**

A kataszteri felmérés szervezetének kialakulása

Raum Frigyes a magyar területeken létrehozott kataszteri igazgatás szervezeti fejlődését vizsgálva megállapítja, hogy a kataszteri felmérés struktúrája nem egy új elgondolás alapján jött létre, hanem a 19. század elejétől fogva meglévő tapasztalatokra támaszkodott. A felmérést nem a meglévő közigazgatási egységeken (például megyéken) belül képzelték el, hanem a kormányzati szempontokat figyelembe vevő „gördülő tervezéssel” haladtak végig a birodalom területén és országrészeket mértek fel. A szervezet így a szakigazgatások többségével ellentétben nem volt erősen centralizált, a helyi-regionális viszonyokhoz alkalmazkodva kisebb központokat hoztak létre.¹

Újabban Reisz T. Csaba vetette fel a kataszteri felmérés szervezeti történetének és személyzeti állományának kérdéseit. A megnyíló levéltárak és a számítógépes adatbázisok segítségével véleménye szerint egy minden ediginél pontosabb és használhatóbb rendszer hozható létre. Ez nem pusztán az adott területi egységeken belül működő igazgatási szerveket világitaná meg, hanem alkalmas lenne a különböző mérnökök életútjának bemutatására, a szakma „elmagyarosodásának” felderítésére és a rendszer iratképzési gyakorlatának rekonstruálására is.² Jelen tanulmány azokhoz

az írásokhoz csatlakozik, amelyeknek a szerzői feladatuknak tekintik a Habsburg Birodalomban – és az Osztrák–Magyar Monarchiában – tevékenykedő kataszteri felmérési mérnökök felkutatását és bemutatását.³

Mivel a felmérés alapvetően modernnek számított, a magyar területeken megjelenése elején már alkalmazásban lévő külföldi – legtöbbször osztrák, olasz és cseh – szakemberek tevékenykedtek. Ezen majd a később kiépülő és professzionálissá váló mérnökképzés változtatható, aminek alapjait a pesti mérnökintézetben tették le.

A szervezeti alapokat 1854-ban hozták létre, amikor Sopronban létrehoztak egy kataszteri felmérési igazgatóságot a feladatok koordinálására.⁴ 1861-ben a Vacano Fülöp vezette igazgatóságot Horvát–Szlavóniába helyezték át, így a horvátországi felmérés központja Zágráb lett. A munkát három év alatt végezték el, a kiegészítő mérések elvégzéséhez két alközpontot hagytak hátra Eszék és Zágráb székhellyel. Ezután a szervezet újra Sopronba került, hogy felmérje Baranya, Somogy, Tolna és Zala megyéket, majd három év után ismét megszüntették, Vacano pedig Budára került az országos igazgatóság élére.

Az 1867. évi kiegészítés a kataszteri szervezet számára azt jelentette, hogy az ország határain belül dolgozók helyben maradhattak és nem volt kötelező a birodalom más területeire át-

* A tanulmányhoz szükséges kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg. Ezúton szeretném megköszönni Reisz T. Csaba, Török Enikő (MNL OL), Bósz Attila, Nagy Imre Gábor (MNL BaML), valamint Papp Roland (Biokom Nonprofit Kft.) tanulmányom megírásához nyújtott segítségét.

1 *A magyar földmérés és térképészet története*. 3. és 4. fejezet. 2. kötet A. Főszerk.: RAUM FRIGYES – JOÓ ISTVÁN. Bp., 1992. (= *A magyar földmérés*), 7–8.

2 REISZ T. CSABA: Külföldi mérnökök a magyarországi kataszteri felméréseknél. *Archivarium historicorumque magistra: Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő 70. születésnapjára*. Szerk.: KÁDÁR ZSÓFIA – LAKATOS BÁLINT – ZARNÓCZKI ÁRON. Bp., 2013. 189–215., 192–193.

3 Ilyenre kitűnő példa: TÖRÖK ENIKŐ: Elekes Ferenc – katona, térképrajzoló, litográfus és mérnök. *Catastrum*, 5. (2018) 4:36–43.

4 TÖRÖK ENIKŐ: A „földképi”, azaz felmérési igazgató hatásköre az 1854. évi előírások szerint. *Catastrum*, 4. (2017) 2:15–28.

■ Pécs látképe 1863-ban (MNL BaML, XV. 25. k. 2.)

költözniük. Ez hozzájárulhatott ahhoz, hogy a kataszteri mérnöki igazgatás lassan nemzetivé váljon, ennek eredménye a század végén éreztette hatását. Addig azonban előfordult, hogy a szervezetek létszámhiánnyal küzdöttek, mivel a hozzáértő szakembereket az osztrák kormányzat vagy nem adta át, vagy önmaguk döntöttek úgy, hogy továbbállnak. Az 1880-as években a szervezet tovább erősödött, 1884-től állandó székhelyű központok jöttek létre, kezdetben tizenkettő.⁵

Pécs városa a 19. század második felében

Pécs gazdasági helye és szerepe nagymértékben megváltozott a 19. század második felében. 1850 és 1910 között a város lakossága háromszorosára növekedett, többnyire a szomszédos régiókból történő beköltözés és az új szakigazgatási szervek okozta munkaerő-beáramlás miatt. A városlakók házasságai alapvetően alacsony születésszámot mutattak,

és nem volt ritka az egykézés sem. A település társadalma egyszerre tekinthető tradicionálisnak és modernnek, így az őstermelők mellett egyre nagyobb számban jelentek meg az iparban alkalmazottak, valamint a hivatalnokréteg is növekedett. Az ország városhálózatában Pécs komoly szerepet játszott, mivel egyszerre volt egy régió (Délkelet-Dunántúl) központja, továbbá a bányászat révén országos elismertségre is szert tett. A tiszti címtárak hűen tükrözik, hogy az állami szakigazgatási szervek csaknem kétharmadának pécsi székhelye is volt, amelyek illetékessége rendszerint több megyére is kiterjedt. A 11. kataszteri felmérési felügyelőség is ezek közé tartozott, azonban az ezzel szorosan együttműködő pénzügyigazgatás csak Baranya megyei illetékességű volt. Az itt dolgozók a város tisztviselő-értelmiségi rétegéhez tartoztak, az 1900. évi tiszti címtár adatai szerint a városban szolgáló állami tisztviselők száma 174 fő volt, ebből a kataszteri felmérés 15 főt jelentett.⁶

5 A magyar földmérés, 9–12.

6 Források Pécs város polgárosodásáról (1867–1921). Szerk.: NAGY IMRE GÁBOR. Pécs, 2010. (= Források), 13–21., 29–31.

Skála Vencel szakmai életútja

Skála Vencel 1851. július 21-én kezdte meg pályafutását a kataszteri szervezetenél, majd öt évvel később 1. osztályú segéddé és asztalvezetővé nevezték ki (május 18-tól). A levéltári adatok szerint ekkoriban Bukovinában szolgált, majd egy évvel később Tirolba helyezték át.⁷

Skálát ezután a fiumei felügyelőséghez helyezték át 1861-ben, ahol 4. osztályú mérnöki kinevezést kapott. Két évvel később (1863) a szomszédos eszéki felügyelőséghez osztották be, hogy részt vegyen Szlavónia kataszteri felmérésében 3. osztályú mérnökként. A birodalmi keretek átszervezésekor a magyar területek nyugati részét felügyelő soproni igazgatósághoz került, ahonnan – valószínűleg a korábbi tapasztalatai miatt – a pécsi felügyelőséghez helyezték át.⁸ Rövid itteni tartózkodás után 1868–1869 fordulóján újból az eszéki felügyelőségen találhatjuk, immáron 2. osztályú mérnökként.⁹ Egy évvel később Skálát áthelyezték a nyírbogdányi, majd innen a nemesztói felügyelőséghez.¹⁰

A tiszti címtár szerint 1873 és 1875 között biztosan Budán szolgált a felmérési hivatal egyik mérnökeként.¹¹ Más forrásokból tovább pontosítható a dátum, egy évvel korábban már itt dolgozott első osztályú mérnökként.¹² A hivatal irányítója az a Sártory Antal

felügyelő volt, aki később a budai igazgatóság vezetője lett.¹³ Skála itteni tevékenysége idején szerzett olyan szakmai és baráti kapcsolatokat, amelyek eredményeként például egyik tanulmányának végén Ortway Tivadar név szerint megköszönte a segítségét és a támogatását, amelyet a munka elkészültéhez nyújtott.¹⁴

1877-ben nevezték ki főmérnöknek, lehetősége nyílt arra, hogy a családjához „hazatérjen”, és folytathatta munkáját a hivatalban. A következő évben (1878) egy rövid levélváltás jelent meg a főmérnök és egy titokzatos „ly” között. A vádló szerint a főmérnök súlyos csalásokat követett el az útidíjak felszámításakor, ráadásul erről még vizsgálatot sem volt hajlandó indítani.¹⁵ Skála szükségét érezte, hogy erre válaszoljon és hat nappal később nyílt levélben felelt a vádakra, kifejtve, hogy az „illető

■ Skála Vencel állomáshelyei (a szerző rekonstrukciója)

7 Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Neue Hofkammerarchiv und Finanzministerium (= ÖStA, FHKA NHK), Katasterabt. Akten 397. 1051/1857., 399. 6640/1857. Ezúton köszönöm Török Enikőnek, hogy a bécsi kutatási eredményeit önzetlenül megosztotta velem, ezekre hivatkozom e tanulmányban.

8 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL) K 269 Polgári kori kormányhatósági levéltárak, Pénzügyminisztériumi Levéltár, Pénzügyminisztérium, Általános iratok – 21. tétel (= K 269), Az Országos Kataszteri Felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása, 1860–1865.

9 Ez lett később a varasdi felügyelőség.

10 MNL OL, K 269. Az Országos Kataszteri Felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása, 1868–1874.

11 Magyarország tiszti cím- és névtára, 1873:128.; 1875:106.

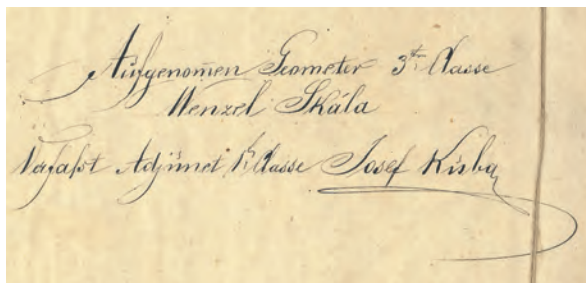
12 MNL OL, K 269. Az Országos Kataszteri Felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása, 1868–1874.

13 Sártory Antal 1878–1896 között töltötte be ezt a pozíciót. *A magyar földmérés*, 10.; ZÁVOCZKI ADRIENN: Sártory Antal kézirat a magyarországi kataszteri felmérésről. *Catastrum*, 2. (2015) 1:25–33.

14 ORTVAY TIVADAR: A magyarországi dunaszigetek alakja és iránya, területnagysága és partmagassági viszonyai. *Mathematikai és Természettudományi Közlemények*, 15. kötet (1877–1878) 64.

14 Létezik egyenlőség a törvény előtt? *Pécsi Figyelő* (= PF), 6. (1878) 2:3. (jan. 10.).

15 Skála Vencel kataszteri főmérnök levele. *PF*, 6. (1878) 3:3. (jan. 16.).

■ Skála Vencel földmérő neve egy kataszteri munkarészen (MNL BaML, VI. 181. Hegyszentmárton iratai)

egyéniséget” már elbocsátották korábbi hivatalából, és a kérdéses hivatali vizsgálatot maga fogja kezdeményezni.¹⁶ A vita további részétől a lap távol maradt, és a hivatal belső ügyeként kezelte tovább az eseményeket.¹⁷

A kataszteri felügyelőségek munkájuk befejeztével átadták a helyüket a helyszínelési felügyelőségeknek, amelyekből négy volt az országban: Budapesten, Nagykanizsán, Pécsen és Szegeden. Skálát 1879-ben megbízták a pécsi helyszínelési felügyelőség vezetésével „felmérési vezetőként”. 1884-ben másodosztályú felmérési felügyelőként vezette a felügyelőséget, majd 1891-ben első osztályú felmérési felügyelővé nevezték ki.¹⁸ Pécsi állomáshelyén több mint 14 éven keresztül szolgált egészen 1893. évi nyugdíjazásáig. Vezetésével folytatták Baranya megye kataszteri felmérését és megkezdték Tolna megye területének kataszteri feltárását. Az 1893. évi állami zárszámadás szerint Skála Vencel kataszteri felmérési felügyelő 67 éves korában kérelmezte nyugdíjazását több mint 41 évnyi szolgálat után (41 év, 9 hónap, 10 nap). A *Kataszteri Közlöny* szerint 1893. május 1-jével vonult nyugalomba, így

adódik ez a hosszú szolgálati idő.¹⁹ Nyugdíjának összege évi 1600 korona volt.²⁰

Részvétel Pécs politikai életében

A főmérnök nyugdíjazása után hamar Pécs város vezetésének közelébe került. A települést irányító virilisták között őt is folyamatosan megtalálhatjuk 1895 és 1898 között, ahonnan csak 1899-ben esett ki. 1895-ben az 50., 1896-ban és 1897-ben a 47., végül 1898-ban a 44. helyen került be az 57 főt számláló listába.²¹ Külön öröm lehetett a családnak, hogy a legelső hivatali évét lányának férjével, vagyis vejével, Csigó Jánossal együtt tölthette el virilistaként.²² Utolsó hivatali évében (1899-ben) a *Pécsi Napló* kiderítette, hogy a 14 éves gyűlésből tíz ülésen volt ott, így a szorgalmasabb városatyák közé sorolták.²³ 1913-ban a következő évi virilisták között a kataszteri mérnök a póttagok közé került be 1202 korona fizetett adójával.²⁴

A városi politizálás mellett Skála komoly szerepet vállalt a pécsi Szabadelvű Párt működésében. Erről először 1892-ben van adat, amikor a Nádor szállóba hívták meg a párt képviselőit. A névsort végignézve olyan prominens szereplők voltak jelen, mint Aidinger János polgármester, Majorossy Imre főjegyző, Opris Péter postaigazgató, Dischka Győző iskolaigazgató, valamint Skála Vencel. A települést komoly belpolitikai csatározásokhoz akarták felhasználni, azonban a jelen lévő képviselők szólni sem tudtak meglepődöttségükben, így az sikertelenül zárult.²⁵ 1901-ben a párt gyűlésén Skálát bizalmi embernek, illetve a végrehajtó bizottság tagjai közé is megválasztották.²⁶

17 Szerkesztői tájékoztatás. *PF*, 6. (1878) 4:3. (jan. 26.).

18 BALÁZS LÁSZLÓ – RAUM FRIGYES: Tények és emlékek a magyar földmérés szervezetéről. I. rész. Az 1945 előtti időszak összefoglalása. *Geodézia és Kartográfia*, 35. (1983) 2:73–83.

19 Vegyesek. *Kataszteri Közlöny*, 2. (1893) 4:11.

20 A M. Kir. Állami Számvevőszék jelentése az 1893. évi zárszámadásról, valamint az államháztartás, államvagyon és állami adósságok kezelése körül az 1893. évben szerzett tapasztalatiról. Bp., 1894. 38.

21 Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltára (= MNL BaML), IV. 1404. c) Pécs Város Igazoló Választmányának iratai. Törvényhatósági Bizottsági Tagok névjegyzékei, 24–28, 1895–1899.

23 A város-atyák kalkulusa. *Pécsi Napló* (= *PN*), 8. (1899) 12:4. (jan. 15.).

24 Pécs város 1914. évi virilistái. *Dunántúl*, 3. (1913) 216:2. (szept. 19.).

25 *PF*, 20. (1892) 20:2. (márc. 9.).

26 A pécsi szabadelvű-párt. *PN*, 10. (1901) 212:2. (szept. 14.); A pécsi szabadelvű párt. *Pécsi Közlöny*, 9. (1901) 78:5 (szept. 29.).

A politikai életbeli részvétel mellett Skála több társadalmi és kulturális szervezetnek is tagja volt. Budáról történő hazatérése után a pécsi torna- és tűzoltó egyesületnél választották meg bizottsági tagnak, amelynek elnöke az akkori polgármester, Aidinger János volt.²⁷ 1880-ban támogatásban részesítette a Wagner Károly emlékére tett alapítványt, amely az Országos Erdészeti Egyesülethez tartozók özvegyeinek és árváinak nyújtott segítséget.²⁸ 1883-ban egy forint felülfizetéssel találhatjuk meg Skála Vencelt a vendégek névsorában.²⁹ A Pécsi Nemzeti Színház alapítására közel félmillió forintnyi összeget gyűjtöttek a város lakói 1895-ben, az adakozók között megtalálhatjuk Skálát is, aki 25 forintot adott a kulturális élet fejlesztésére.³⁰ 1900-ban a „Baranyamegyei Hitelintézet” részvénytársaság közgyűlésén is megjelent mint a választmány tagja. A februári ülésen Skála elnökként a választási bizottság élére került.³¹ Egy évvel később részt vett annak a „Pécs-Baranyai Kertészeti Egylet”-nek a közgyűlésén, amelynek korábban is tagja volt.³²

■ Levelezőlap a Ferenciek utcáról, Pécs (Kistelegdi-gyűjtemény, 1/1975)

Családi élet és ingatlanok

Vencel életének első szakaszáról kevés információval rendelkezünk. A csehországi Piszek anyakönyvei szerint Skála József Vencel (Waclaw Josef Skalla) 1826. augusztus 11-én született, édesapja Vojtek Skala, édesanyja Anna „Wlaskai”, Vaclav Lisky lánya volt.³³ A házassági anyakönyv szerint Vencel édesapja Adalbertus Skála posztókészítő, anyja pedig Anna Viselka volt. A később idézendő halotti anyakönyvi bejegyzés szerint Vencel édesapját „Skála Bélának” hívták, édesanyját pedig Licska Annának.

Skála 1865-ben kötött házasságot Pécssett Schön Juliannával a pécsi ferencesek templomában. Tanúik Gruber Edvárd (Eduardus Gruber) ügyvéd és Kollman Edvárd (Eduardus Kollman) felmérési felügyelő voltak.³⁴ Házasságukból egy lánygyermek, Szeréna (Seraphina Paulina Julianna) született 1866. november 5-én.³⁵ Ő később Csígó János alapítványi ügyvéddel kötött házasságot, hat gyermekük született, akik közül többen jelentős karriert futottak be. Csígó Károly János katonaként szolgált az első világháborúban, míg Csígó Lajos mérnök életéről a következő számban szólunk.

Skála a házasságával Pécs tekintélyes iparos családjával került rokonságba. Sógornője, Schön Mária Zsolnay János sütőmesterrel kötött házasságot, így családi kapcsolata volt a később gyáros famíliával is.³⁶ A megkötött friggyel hozzá került hozomány is jelentősnek számított. Júlia tulajdona volt egy belvárosi ház (a mai Ferencesek útja 52.) és egy szőlőhegyi telek is.³⁷ Pécs város utcáinak jegyzékében

27 Különfélék. A pécsi torna és tűzoltó egyesület üléséről. *PF*, 6. (1878) 8:2. (febr. 23.).

28 Adományok a Wagner Károly emlékére tett alapítványra. *Erdészeti Lapok*, 20. (1881) 1:75–77.

29 Különfélék. Felülfizetések a fenti hó 8-án tartott jótékony célú táncszertély alkalmából. *PF*, 11. (1883) 19:2 (máj. 12.).

30 A pécsi nemzeti színház alapítói. *PF*, 23. (1895) 229:4. (okt. 6.).

31 Pénzügyintézet közgyűlés. *PN*, 9. (1900) 46:3. (febr. 27.).

32 A pécsi kertészegylet közgyűlése. *PF*, 29. (1901) 87:5. (ápr. 16.).

33 Pílsék római katolikus anyakönyvei elérhetők a Family Search (www.familysearch.org) oldalán. Skála születési bejegyzése: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G93W-C4QB>.

34 Skála Vencel és Schön Julianna házassági bejegyzése. MNL BaML, IV. 1419. Pécs város felekezeti anyakönyvi másodpéldányainak levéltári gyűjteménye (= IV. 1419.). R.k. székesegyházi plébánia, 1827–1895, 1865. év.

35 Skála Szeréna születési bejegyzése. MNL BaML, IV. 1419. R.k. székesegyházi plébánia, 1827–1895, 1866. év.

36 Zsolnay Jánosné Schön Mária gyászjelentése. <https://dspace.oszk.hu/>

37 MNL BaML, XV. 3. c. BmK. 461. Pécs kataszteri térképe (1865); 489. helyrajzi szám. [handle/20.500.12346/646560](https://hdl.handle.net/20.500.12346/646560).

■ Ferenciek utca, Pécs (Kistelegdi-gyűjtemény, 1/1968)

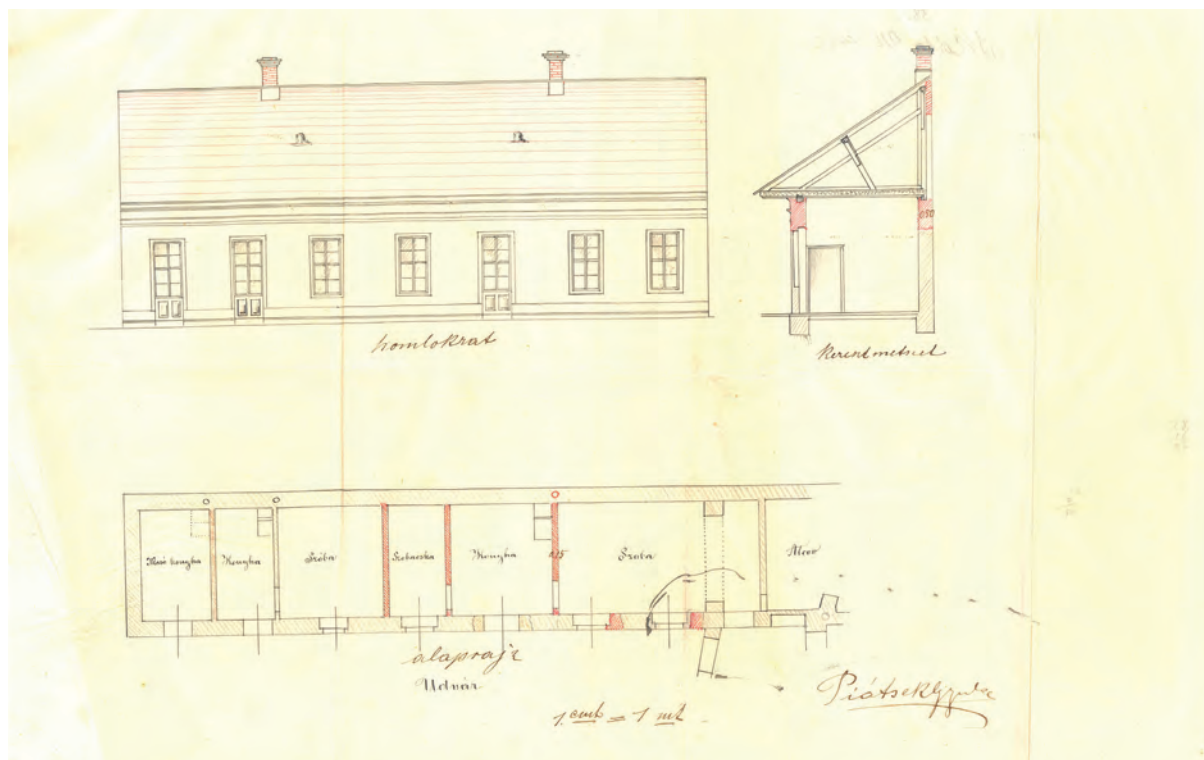

■ Skála Vencel szőlője Pécs szabad királyi város térképén, 1895 (MNL BaML, XV. 9. 131.)

végigkövethetjük a tulajdonosok sorát, ez bizonyítja a tartós családi tulajdonlást.³⁸

A szőlőterület azonosításához segítségül hívhatjuk a kataszteri összeírásokat, pontosan olyanokat, amilyeneken maga Skála is dolgozott. Pécs városának térképén a „Szkókó” részen található szőlőbirtok a Frühweisz utca 2. szám alatt „Skála Vencelné” nevére volt bejegyezve, mégpedig „Pestről irányítva”.³⁹

A szőlő fontos identifikációs tényezőt jelentett a városiak – így a pécsiek – számára. A pécsi földbirtoklás az országos tendenciákkal ellentétben kisüzemi formát öltött. A városlakók számára a szőlő- és gyümölcstermesztés egyszerre jelentett presztízskérdést és megélhetési formát.⁴⁰ Egyes kutatók szerint az „ide tartozás” és beilleszkedés fokmérője nem

■ Skála Vencel házának homlokzata és alaprajza (MNL BaML, IV. 1406. b. 4266/1882.)

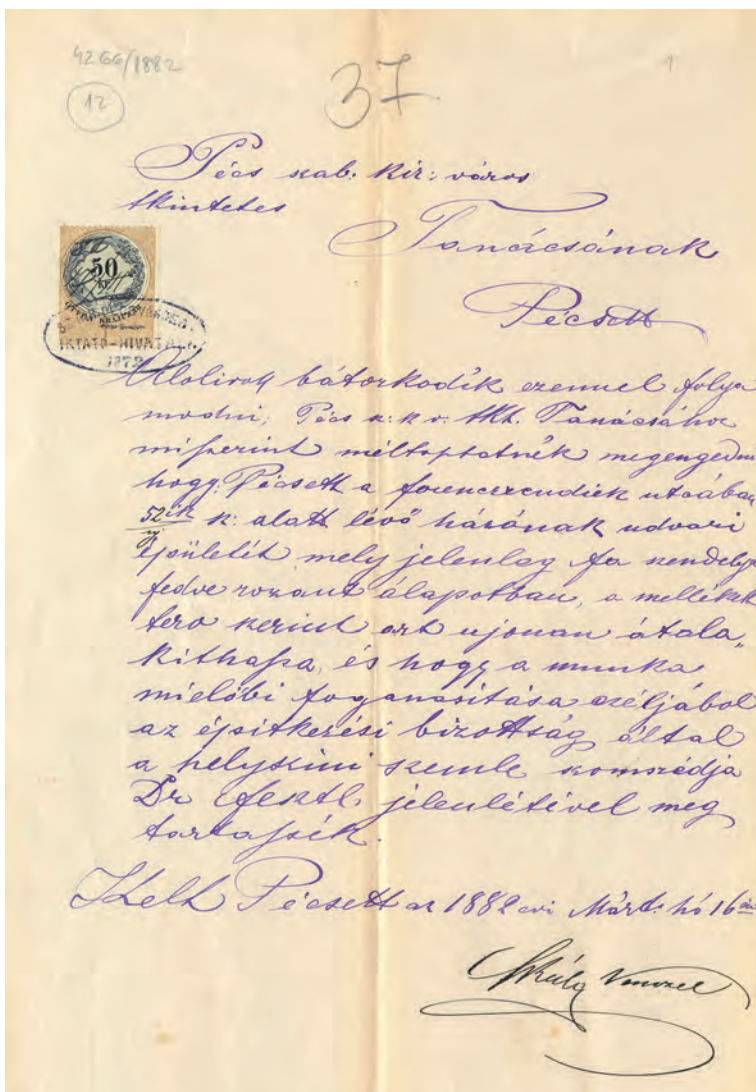
38 MADAS JÓZSEF: *Pécs-belváros telkei és házai*. Pécs, 1978, 638–639.

39 MNL BaML, XV. 3. c. BmK. 461. Pécs kataszteri térképe (1865); MNL BaML, XV. 9. Pécs város térképeinek gyűjteménye 131. Pécs szabad királyi város térképe 1895.

40 *Források*, 147.

kizárólag a származás, hanem a szőlőbirtokosság volt. A „pécsi tüke” fogalma is erre lehet bizonyíték, ami nem a leszármazásra, hanem a szőlőre utalt.⁴¹ A városban a jelentősebb ipari üzemekkel rendelkezők is törekedtek arra, hogy szőlőt vásároljanak és abból további jövedelemre telessenek szert. Olyan személyeket találhatunk ezek között, mint Hamerli János kesztyűgyáros, Little József pezsgőgyáros vagy Zsolnay Vilmos kerámiagyáros.⁴² Skála szőlője nem pusztán státuszszimbólum volt, így több „földmérői összejövételnek” is otthont adott. 1891-ben két ilyen eseményről tudunk, először Freygang Károly főmérnök 40 éves szolgálati idejét, majd magának Skála Vencelnek 40 éves állami szolgálatát ünnepték a dolgozók, amikor egy ezüst serleget is kapott munkatársaitól.⁴³

Pécs városa kataszteri irataiban tovább vizsgálódhatunk a szőlőbirtok méretéről. Egy 1897. évi nyilvántartási jegyzék szerint a telek három részből állt, kettőben szőlő volt, a harmadikban pedig egy „lakház, udvar és présház”.⁴⁴ Egy 1912. évi határleírás szerint ez utóbbi volt Skála Vencel nyaralója, vagyis szőlőtermeléssel már nem foglalkoztak ekkoriban.⁴⁵ Egy 1909-ben kelt adótárgyváltozási jegyzék szerint a tulajdonosok – Skála Vencel és felesége – kérelmezték, hogy a három telekrészt nyilvánítsák legelőnek, mivel szántóföldnek nem használható és teljesen terméketlen. Ennek több oka is lehetett, egyrészt a

■ Skála Vencel levele (MNL BaML, IV. 1406. b. 4266/1882.)

várost érintő filoxérajárvány egyik távlati következményeként is értelmezhető; másrészt Skála ekkoriban már közelített a nyolcvanhoz, így valószínűleg ereje sem lett volna a birtok karbantartására.⁴⁶ A *Pécsi Napló* 1915. május 2-án írt cikkében rálehetünk, hogy a Frühweisz dülő 2. számon lévő házat („nyaralót”) és telket ekkor adták át gyermeküknek, Szerénának és férjének, Csigó Jánosnak 1000 koronáért.⁴⁷

41 *Források*, 148–150.

42 *Források*, 147.

43 Jubileum. *PF*, 19. (1891) 32:3. (ápr. 22.).

44 MNL BaML, VI. 181. Pécsi Állami Földmérési Felügyelőség (1851–1867: Pécsi Felmérési Felügyelőség; 1945-től: Állami Földmérési 11. számú Felügyelősége) iratai (= VI. 181), Pécs Nyilvántartási jegyzéke 1897.

45 MNL BaML, VI. 181. Pécs Határleírása, 1911.

46 MNL BaML, VI. 181. Pécs. Adótárgyváltozási jegyzék.

47 Új pécsi háztulajdonosok. *PN*, 24. (1915) 98:7. (máj. 2.).

■ Skála Vencel házának homlokzata (MNL BaML, IV. 1406. C-11496/1902, Skála Venczel háza)

Skála háza nemcsak a család, hanem a város életében is jelentős szerepet játszott. A helyi lapokban megjelenő írások közül többen utalnak a „Skála-házra” – esetenként Skála-féle házra – mint a belváros egyik központi épületére. Egy 1882. évi hirdetés szerint a „pécsi szőlősgazdák egyesületének főügynöksége” nyitott irodát itt.⁴⁸ Ehhez azonban a házat át kellett építeni, amit Skála kezdeményezett is a városi tanácsnál. Levele szerint a „Ferenczrendiek utca 52.” szám alatt lévő házának faszindelyes melléképületét kívánta átépíteni a beadott tervek alapján.⁴⁹

1892-ben a bérkocsisok állomásaként használták az épület előtti részt.⁵⁰ 1895-ben Göbel Kálmán gyógyszerárának költözésekor többen a Skála-féle házra gondoltak lehetséges új helyszíneként.⁵¹ Ekkoriban büntetést is kellett fizetnie, mert a téli időszakban elhanyagolta az épület előtti járda tisztítását.⁵²

A tulajdonos tevékenyen hozzájárult, hogy az épület alkalmas legyen a lehetséges új beruházásokra. E törekvése 1897-ben járt sikerrel, amikor is Grün József kávéházat nyitott meg a „Ferenczrek-utcája 52. sz. alatt, a Skála-féle ház”-ban, ahol kávéitalokkal, biliárddal és hírlapokkal várta a vendégeket.⁵³ A vállalkozás azonban nem működött sokáig, mivel 1900-ban Skála már ismét hirdette a kávéházat (hozzátartozó lakással együtt) november 1-jétől kezdve.⁵⁴ Az épület következő felújítására 1902-ben került sor, ekkor az utcai homlokzat tervét adta be Skála a városi tanácsnak jóváhagyásra.⁵⁵

■ Skála Vencel és családjának sírboltja (Pécsi köztemető, a szerző felvétele)

Az életút vége

A család egyre inkább visszahúzódott saját birtokára és a Ferencesek utca 52. alá. Unokáik közül ketten a háborúban szolgáltak, lányuk, Szeréna pedig sokat dolgozott önkéntesként a helyi Vöröskeresztnél.⁵⁶ A visszavonult Skála szép kort megélve 1917. december 8-án hajnali 2 óra környékén halt meg „aggkórban”.⁵⁷ A *Dunántúl* című lap pár nappal később kö-

48 PF, 10. (1882) 5:4. (febr. 4.).

49 MNL BaML, IV. 1406. b. 4266/1882. március 16, Skála Vencel levele.; MNL OL, S 79 Kataszteri gyűjtemény, Iratok, No. 149/3. Pécs házszámjegyzéke.

50 A rend a király itt léte alkalmával. PF, 20. (1892) 73:3. (szept. 10.).

51 Külvárosi gyógyszerár a belvárosban. PN, 4. (1895) 272:5 (nov. 15.).

52 Megbírságot hazi urak. PF, 23. (1895) 16:3. (jan. 19.).

53 PF, 25. (1897) 249:8. (okt. 30.).

54 *Magyar Vendéglős és Kávésipar*, 3. (1900) 14:3 (júl. 15.); Hirdetés. PN, 9. (1900) 47:7. (febr. 28.).

55 MNL BaML, IV. 1406. e) „C” (1946-tól III.), Gazdasági és Építési, 1926-tól Gazdasági, 1947-től Népjóléti és Kulturális ügyosztály iratai, C-11496/1902, Skála Vencel háza.

56 A pécsi Vöröskereszt fiókegylet házipénztára. PN, 25. (1916) 185:5. (aug. 23.).

57 Skála Vencel halotti bejegyzése, 1917. december 10. MNL BaML, XXXIII.1. a) Baranya Megye és Pécs Város anyakönyvi kerületei állami anyakönyvi másodpéldányainak levéltári gyűjteménye. Pécsi halotti anyakönyvei.

■ Corpus Christi kápolna, Pécs (MNL BaML, XV. 42. Borsy Károly képeslapgyűjteménye)

zölt cikke szerint a 93 éves korában elhunyt bár nem volt pécsi származású, mégis tevékenyen kivette a részét Pécs társadalmi életéből. Nyugdíjazása után visszavonultan élt népes családjának körében, amelynek tagjai tisztel-

ték és szerették.⁵⁸ Gyászmiséjét a pécsi Corpus Christi kápolnájában december 10-én fél 10-kor; míg a temetést délután fél háromkor tartották a központi temetőben. Schön Juliana a következő hónapban kérelemmel fordult a pécsi felügyelőséghez, hogy támogassák őt a temetés során felmerült költségekkel. A felügyelőség az iktatókönyvek tanúsága szerint egy évnyi nyugdíjat (1600 koronát) utalt ki az özvegy számára, valamint 700 koronát a temetési költségekre.⁵⁹

Felesége több mint négy évvel később, 1922 januárjában 80 éves korában halt meg, Pécssett temették el. A korábbi családi sírbolt helyett a rokonság egy újat emelt, ahová mindkettejüket eltemették (és ahová azóta más családtagokat is temettek). Ezért fordulhatott elő az, hogy a pécsi köztemetőben található fejfán más időpont szerepel, mint ahogyan azt az anyakönyvekben láthatjuk.⁶⁰ 1922-ben Csermák Edéné – másik sógornője – egy koszorút vásárolt a „pécsi jótékony nőegylet” nevében 50 koronáért.⁶¹

Skála Vencel élete jól példázza a Habsburg Birodalom, illetve később az Osztrák–Magyar Monarchia keretein belül működő kataszteri szervezet működését. A cseh területről származó mérnök hosszú életpályájának végén magyar állampolgárrá és Pécs városának egyik fontos lakosává vált, életútját kemény munka és elhivatottság jellemezte. Az általa megkezdett mérnöki pályát unokája folytatta tovább, de ez már egy másik történet.

	484	17	Schwarz	Andrián	lakház, és udvar
	485	18	Lov	János	lakház, gazdasági épület, udvar, és kút
	486	19	Crossi	József	lakház, udvar, és kút
	487	20	Dittler	János	lakház, gazdasági épület, és udvar
Ferenccsik utca	489	24	Schön	Juliana	2 lakház
Almás utca	490	1	Stelitsky	Antal	lakház és udvar

■ A 489. hrsz. telek, a későbbi Skála-ház a lakóházak jegyzékében, 1865(MNL OL, S 79 - No. 149/1.)

58 Halálozás. *Dunántúl*, 7. (1917) 282:5. (dec. 11.).

59 MNL BaML, VI. 181. Iktatókönyv 1918.

60 Pécsi köztemető, a szerző saját felvétele.

61 *Dunántúl*, 12. (1922) 69:3 (márc. 24.); *Pécsi Lapok*, 1. (1922) 21:3. (márc. 24.).